

[מורה נבוכים]

תולדות אדם, ומקצתן בסדר פסוק שלאחריו זכר ונקבה בראם. לפי שאין מוסרין סתרין ורזין הללו אלא למי שרואין בו סימנין ראויין לכך.

והגדנו זאת לכם שחשובים אתם בלבינו. אלא שאי אפשר לנו לפתוח בדברים הללו ואף לא על פה אלא למי שראויין, ואחר האסף שנים שלשה שכלן ראויין לישוב במקום שאין אדם עובר שם. אלא מבקשים אנו עליכם רחמים יהי רצון שכל מי שהוא ראוי מן השמים יאירו את עיניו. שערי תשובה קב; מוסאפיה כט

צ. אנשי מעשה

[מורה נבוכים 1234567]

חגיגה י"ד ע"א

ושאלתם על אנשי מעשה

דע מימות משה רבנו עד הלל הזקן היו שש מאות סדרי משנה (חגיגה י"ד ע"א) כמו שנתנם הב"ה למשה בסיני. ומן הלל ואילך נתמעט ונתמסכן העולם, וחלשה כבודה של תורה. ולא תקנו מהלל ושמאי אלא ששה סדרים בלבד. והם אותם שתקנו היו אנשי משנה. לא הראשונים, ולא אנשי מעשה שהיו בראשונה. ומהלל עד נתן (נתן הכבלי) ש"א שנה. והן הן סוף המשנה. שערי תשובה כ

צא. ארבעה נכנסו לפרדס

חגיגה י"ד ע"ב

רב האי

ודשאלמון הא דתנו רבנן ארבעה נכנסו לפרדס בן עזאי ובן זומא, אחר ור' עקיבא. (חגיגה י"ד ע"ב) זה הפרדס מהו וזמה הליץ ונפגע. ופגיעה זו מה היא ומה הוא קלץ נגיעות. ומה הן נגיעות הללו. ור' עקיבא שנכנס לאיזה מקום נכנס, ומפני מה נכנס בשלום ולא בשלום. אם תאמר מפני לדקתו, הנה בן עזאי וחזירו לדיקים הם, יפרש לנו אדוננו הלכה זו, כי רצו הדעות.

דע כי אנו מעודנו אין דרכנו לחפות על דבר ולפרש אותו שלא מדעת מי שאמרו, כדרך שאחרים עושים. והרי אנו מפרשים לך דעתו של תנא זה ותוכן כונתו ואמתת מה שהיה סבור. ואין אנו ערבים עכשיו שהדברים הלכה ודאי. משניות הרבה יש שאינן הלכה ואנו מפרשים אותם אליבא דמאן דאתנן.

ושמא אתה יודע כי הרבה מן החכמים היו סוברים כי מי שהוא הגון בכמה מדות זכורות ומבוארות, כשמבקש לצפות במרכבה ולהציץ בהיכלות של מלאכי מרום יש לו דרכים לעשות, שישב בתענית ימים ידועים ומניח ראשו בין ברכיו ולוחש לארץ שירות ותשבחות הרבה, שהן מפורשות. ובכן מציץ בפנימים ובחדרים כמי שהוא רואה בעיניו היכלות שבעה, וצופה כאילו הוא נכנס מהיכל להיכל ורואה מה שיש בו.

ויש שתי משניות שהתנאים שוניין אותן בדבר זה ונקראות היכלות רבתי והיכלות זוטרת. ודבר זה מפורסם וידוע (פרקי היכלות רבתי. ראה סדר רב עמרם, גרש ירחים עמודים כ"א-כ"ב, ג"ה-ג"ו). ועל אותן צפיות שנה תנא זה, ארבעה נכנסו לפרדס. המשיל את ההיכלות הללו לפרדס והעלה להם השם הזה ודימה את הארבעה הללו שהוא סובר כי הציצו

במרכבה וראו שנכנסו להיכלות כמי שנכנס לפרדס. ודבר זה ברור ממקומו תחילה כי פסקא דמתניתין, שעליה נשנית משנה זו, ולא במרכבה ביחיד, אלא אם כן היה חכם ומבין מדעתו.

ועוד שמפורש בבריייתא זו בהדיא אמר להן ר' עקיבא, כשאתם מגיעין אצל אבני שיש טהור אל תאמרו מים מים. ובהיכלות זוטרתי מפורש בלשון הזה פתח היכל ששי, נראה כמי שיש בו מאה אלפים רבבות גלי מים. ואין בו אפילו טפה אחת של מים, אלא אויר זיו אבני שיש טהור חלולות כהיכל שזיו מראיהן דומה למים.

וזה ששנו בן עזאי הציץ ומת, כי הגיע זמנו להפטר מן העולם. וזה ששנו בן זומא הציץ ונפגע, פתרון נפגע כמי שנשתטה מן המראות המבהילות שלא הכילה דעתו לסבלה. ודומה לפגעים דאמרינן איזהו שיר של פגעים, יושב בסתר עליון וגו'. (שבועות ט"ו ע"ב) וזו היא ששנינו מעשה בר' יהושע בן חנניה שהיה עומד על גב מעלה בהר הבית וראה בן זומא ולא עמד מפניו. אמר לו מאין ולאין, בן זומא. וסוף המשנה אמר להם ר' יהושע לתלמידיו כבר בן זומא בחוץ (חגיגה ט"ו ע"א) כלומר שיצא מכלל הדעת.

ופירוש אחר קצץ בנטיעות, משל הוא על עיקר הדבר ארבעה נכנסו לפרדס. וכיון שהפסיד אחר והשחית, דמוהו למי שנכנס לפרדס וקיצץ בנטיעות כי אחר חשב שיש שתי רשויות, כאלו האמגושים שאומרינן הורמיז ואהורמיז ומקור טוב ומקור רע, מעין אור וחשך. לטעם זה נתכון תנא זה ששנה משנה זו.

ור' עקיבא היה יותר שלם מכלן כי הציץ כהוגן וצפה כראוי והכיל דעתו מראות המבהילות, ונתן לו הקב"ה חיים, וכל דבר שצפה חשב בו מחשבה נכונה בעת נכונה. ודע כי דבר זה היה מקובל אצל הראשונים כלן יחדיו ולא היה אחד מהם מכחש בו, כי אומרים היו כי הקב"ה עושה אותות ונוראות על ידי הצדיקים וכמו שהוא עושה ע"י הנביאים. ומראה את הצדיקים מראות נוראות כדרך שהוא מראה את הנביאים. כי תקנות יש לעולם בדברים הללו ואין בהם הפסד כל עיקר. כי יודע אלהים שאין טוענין בו טענה בטלה, וכל מה שנאמר שנעשה לר' חנינא בן דוסא וזולתו מאמינים בו ולא מכחישים.

ומר רב שמואל גאון ז"ל (רב שמואל בן חפני, גאון סורא, חותנו של רב האי גאון) וכיוצא בו, שהרבו לקרות בספרי נכרים, אומרים אין המראות הללו נראות אלא לנביאים, ולא יעשה נס אלא לנביא ומכחישים בכל מעשה שנאמר בו נס לצדיקים, ואמרו כי אין זה הלכה. ואף במעשה של ר' עקיבא שצפה בהיכלות (וזה פנחס דף ר"ל) ומעשה ר' נחוניא בן הקנה ור' ישמעאל וכיוצא בהן על כל אלה אומרים אינה הלכה.

ואנו סוברים כי הקב"ה עושה נסים לצדיקים ונפלאות גדולות ולא רחוק ממנו שהוא מראה אותן בפנימיות מראות היכליו ומעמד מלאכיו.

ואתה מחמד עינינו, אשר אתה אומר לבא לחדרי ההלכה יביאך המלך חדרו ויזכך לתת לך מהלכים עם העומדים לפניו ותרוה מדשן ביתו ונחל עדגיו תשקה כי עמו מקור חיים וישע רב.